

L'esquirol (*Sciurus vulgaris*)

(ALDC, VII, 1622. L'esquirol)

L'esquirol és un 'mamífer rosegador, inquiet i àgil, de cua molt llarga i peluda i cames posteriors fortes que li permeten saltar d'un arbre a un altre i que s'alimenta de pinyons; s'aprofitaven i comercialitzaven les seves pells'. El mot, documentat des del s. XIII, és una var. de **squirol*, der. de SCURIOLUS, dim. de SCURIUS, modificació de SCIURUS 'esquirol', pres del gr. SKIOUROS; cf. arag. *esquiruelo*, fr. *écureuil*, oc. *esquirol*, port. *esquilo*; var.: *esquerol* 128, 147, 148, amb alternança de [i]/[e] àtones; *rat esquirol* 4, per comparació amb una rata ("animalejo conocido a modo de una rata grande, o fuina [guineu] pequeña [...]"), *Autoridades*; cf. gascó *rat esquirol*; *rata del pom* 151, per la forma de la cua. El DECat rebutja l'atribució de manlleu proposada pel REW i el FEW. A notar l'absència d'aquesta espècie a les Balears, però que en mall. s'usa entre els caçadors el mot *esquirol* referit al "fill de llebre i conill" 81, 82, que "corre més que una llebre" 81, i també es coneix el der. *esquirolejar* "ballar la baldufa a la torta o fent contorsions" (DCVB).

Altres noms: *furó silvestre* 173, per la semblança amb la fura, però salvatge;

trencapinyons 183, per l'habitud de menjar-se els pinyons de les pinyes dels pins ("[...] se mantiene de los piñones [...]"), *Autoridades*.

Són de procedència externa l'alg. *ascoiàtolo* 85 que, tenint en compte que l'espècie no existeix a Sardenya, s'ha pres de l'it. *scoiattolo*; i *ardilla*, manlleu al cast. on és dim. d'un ant. *harda* (s. XIII), d'origen no llat. (cf. *farda* 149, 152; Mayans, 1787 cita el der. *fardeta*).

Quant a *esquirol* cal notar el sentit de 'el que acudeix al treball quan s'ha declarat una vaga', que algú, sense prou fonament, hauria posat en relació amb la població de l'Esquirol (Santa Maria de Corcó), sentit que hauria passat al cast. (DRAE, DCVB), però el procés semàntic realitzat en altres llengües fa dubtar d'aquesta proposta (DECat). Dues isoglosses es reparteixen el territori: *esquirol*, pròpia del Principat i poblacions val. septentrionals, i *ardilla*, força estesa en val. i on deu haver arribat des del murcià i manxec (cf. ALeCMan, mapa 70) i no des de l'arag. (cf. ALEANR, IV, mapa 475) a causa de la manca de doc. i perquè en aquesta llengua alterna *ardilla* amb *esquiruelo/esquirol*.

Esquirol és l'únic mot normatiu des del DOrt, 1917.

